

Herdenkingsbijeenkomst 4 mei 2019- Toespraak Stephan Valk, bestuursvoorzitter

Goedemiddag dames en heren,

Namens de collega's van Parnassia Groep mag ik woorden geven aan deze herdenking.

We herdenken vandaag voor de 2^e maal de gebeurtenissen die zich op deze plek hebben afgespeeld. Dat we dat kunnen, is vooral te danken aan het gezamenlijk historisch onderzoek van Corry van Straten, gepensioneerd geestelijk verzorgster van onze organisatie en Corien Glaudemans, van de gemeente Den Haag. Door hun onderzoek zijn nu alle namen van de mensen van Joodse afkomst bekend, die vanuit hier vermoord zijn in de vernietigingskampen.

Door het boek van Corry van Straten in 2015 en het verdere onderzoek kwamen wij nadrukkelijk achter deze zwarte hoofdstukken in de geschiedenis van de Haagse ggz. Vandaag herdenken wij vooral de moord op de joodse slachtoffers tijdens de bezetting van Nazi-Duitsland. Daarbij staan wij ook stil bij de evacuaties van de andere patiënten van onze instellingen.

Een belangrijke bijdrage aan dit monument is geleverd door Albert Ringer, die al vele jaren als rabbijn verbonden is aan onze instelling. Hij wist dat een groot deel van zijn familieleden, waaronder zijn grootvader, was vermoord in vernietigingskampen. Maar wie had kunnen vermoeden dat hij de namen van zijn grootvader, twee ooms en een tante tegen zou komen op de lijsten van patiënten en onderduikers. Albert, kenmerkend voor jou is dat je het in de reportage van TV West het 'hartverwarmend' noemt dat jouw verleden en je huidige werk zo met elkaar zijn verbonden.

Als rabbijn wist hij samen met Merijn Bolink, de ontwerper van dit monument, steeds precies aan te geven waar wij rekening mee moesten houden bij het monument:

- een evenwicht tussen een herinnering aan de joodse slachtoffers,
- het belang van een emotioneel veilig monument voor patiënten die in de war zijn en nu op het terrein verblijven,
- en een teken voor onze vrijheid nu.

Een monument dat gebruikt gaat worden en daardoor tot leven komen. Juist door het levend zijn kunnen we recht doen aan de slachtoffers.

De moord op de joodse slachtoffers

De avond van 31 december 1942 en de eerste maanden van 1943 werden 251 Joodse patiënten en onderduikers gedeporteerd onder vreselijke omstandigheden. Eerst werden ze gebracht naar de verzamelplaats aan de Paviljoensgracht 27a en daarvandaan, via het huidige Den Haag Centraal Station en vervolgens Westerbork, naar de vernietigingskampen in Polen.

De meeste van deze mensen bevonden zich in de Ramaer-kliniek van Stichting Rosenberg, precies op de plaats waar u zich nu bevindt. De andere mensen bevonden zich in andere klinieken op zowel deze locatie, als op onze andere locatie aan de Monsterseweg, de voormalige Stichting Bloemendaal. Van deze 251 mensen zijn 227 vermoord in de vernietigingskampen in Polen. Enkele mensen hebben weten te ontkomen aan deze razzia's door de instelling Rosenberg te ontvluchten. De 251 joodse mensen waren deels als patiënt in behandeling. De anderen waren joodse mensen die hoopten door opname in de Ramaer-kliniek een veilig toevluchtsoord te vinden.

Na deze deportaties heeft zich in andere psychiatrische instellingen in het land een zelfde situatie voorgedaan, waarbij joodse patiënten zijn afgevoerd en vermoord. In Apeldoorn was, zoals u misschien weet, een psychiatrisch ziekenhuis, het Apeldoornsche Bosch, speciaal voor mensen van Joodse afkomst. Hier bevonden zich veel patiënten uit Nederland, maar ook veel

vluchtelingen uit Nazi-Duitsland. Ook werkten hier verpleegkundigen van joodse afkomst, die elders hun werk niet meer konden doen. Op 22 januari 1943 werd de instelling door de nazi's ontruimd en werden de 1.200 patiënten en meer dan 50 personeelsleden gedeporteerd naar Auschwitz en allen vermoord.

Afschuwelijke gebeurtenissen waar we aandacht aan moeten geven en die wij niet mogen vergeten.

De andere patiënten

Kort na de deportatie van de Joodse mensen vanuit Rosenburg en Bloemendaal zijn in 1943 de overige 1.200 patiënten van onze stichtingen geëvacueerd naar collega-instellingen met name in het oosten van het land.

Hier hebben de geëvacueerde patiënten geleden door de erbarmelijke omstandigheden waaronder zij werden verpleegd. Er waren zeer weinig middelen en voeding. Psychiatrische instellingen kregen minder middelen dan bijvoorbeeld ziekenhuizen. Psychiatrische patiënten werden beschouwd als 2e rangs burgers. Een deel van hen heeft in het Oosten opnieuw moeten vluchten vanwege het oorlogsgeweld. In het laatste jaar van de oorlog én na de bevrijding zijn veel patiënten overleden aan de gevolgen van deze slechte omstandigheden.

NIOD-onderzoek

De laatste jaren is hiervoor steeds meer aandacht, ook bij andere instellingen. Er lijken zo'n 9.000 psychiatrische patiënten* meer te zijn omgekomen in de laatste 2 jaren van de oorlog dan normaal het geval zou zijn geweest. Het NIOD, het Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, is nu een grootschalig onderzoek gestart naar hun lot.

Onze collega's, verpleegkundigen en artsen, hebben onder moeilijke omstandigheden moeten werken tijdens de oorlog. Met veel inzet en moed hebben ze gedaan wat ze konden. Echter ook blijkt uit de geschiedenis, dat een aantal van onze collega's als verraders of meelopers te betichten zijn. Anderen konden niet anders dan meewerken met een groot bezwaar op hun hart.

Het bestuur van onze toenmalige instellingen heeft een wisselende rol gespeeld in deze afschuwelijke tijd. Wel of niet meewerken, tegenwerken, vertragen enzovoort. Met daarbij de dreiging wat er met de overige patiënten zou gebeuren indien er niet werd meegewerkt. Wat een tragische dilemma's.

Beste mensen,

- Mogen wij hieruit leren wat ons te doen staat, hier in onze tijd.
- Moed om je uit te spreken en je te verzetten is ook in onze tijd van belang.
- Door steeds zelf op te staan tegen racisme en uitsluiting.
- Mag onze maatschappij een plaats bieden aan iedereen.

= = =